

Norges Høyesterett - HR-2005-1914-A - Rt-2005-1634

Instans	Norges Høyesterett - Kjennelse.
Dato	2005-12-07
Publisert	HR-2005-1914-A - Rt-2005-1634
Stikkord	Strafferett. Grov legemsbeskadigelse med dødsfølge. Arv. Uskifte. Forsikringsytelser. Straffutmåling.
Sammendrag	En kvinne var dømt til fengsel i fem år for grov legemsskade med dødsfølge, jf straffeloven § 231 1. straffalternativ, jf § 232. Høyesteretts flertall sluttet seg til lagmannsrettens straffutmåling og beslutning om bortfall av retten til arv, jf arveloven § 73 og fradømmelse av retten til å sitte i uskifte under henvisning til arveloven § 73 og rettspraksis. Kvinnen ble også fradømt retten til forsikringsytelse under henvisning til forsikringsavtaleloven § 15-9. Mindretallet stemte for fengsel i fire år, samt at domfelte ikke skulle tape arveretten og retten til å sitte i uskifte. Dissens 4-1.
Saksgang	Oslo tingrett - Borgarting lagmannsrett LB-2003-11290 - Høyesterett HR-2005-1914-A, (sak nr. 2005/1397), straffesak, anke.
Parter	A (advokat Halvard Helle - til prøve) mot Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Kristian Nicolaisen).
Forfatter	Coward, Kaasen, Støle, Tjomsland. Dissens: Lund.

- (1) Dommer **Coward**: Saken gjelder straffutmålingen for en grov legemsbeskadigelse med dødsfølge og spørsmål om bortfall av retten til arv, uskifte og forsikringsytelser på grunn av straffedommen.
- (2) Oslo tingrett avsa 12. september 2003 dom med slik domsslutning:
«1. A, født 0.0.1949, dømmes for overtredelse av straffeloven § 231 første straffealternativ jfr. § 232 til en straff av fengsel i 5 - fem - år. Til fradrag i straffen tilkommer hun 36 - trettiseks - dager for utholdt varetekt.
2. A fradømmes retten til å ta arv og sitte i uskiftet bo etter B.
3. A fradømmes retten til forsikringsytelser etter B.»
- (3) Den domfelte anket til Borgarting lagmannsrett over bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet og over bortfallet av retten til arv, uskifte og forsikringsytelser. I ankeforhandling i desember 2004 svarte lagretten nei på det spørsmålet den ble forelagt, men de juridiske dommerne fant det utvilsomt at hun var skyldig, og bestemte at saken skulle behandles på nytt for andre dommere. Etter ny ankeforhandling avsa lagmannsretten 9. juni 2005 dom (LB-2003-11290) der anken ikke ble tatt til følge på noe punkt. Domsslutningen lyder slik:
«1. A, født 0.0.1949, dømmes for overtredelse av straffeloven § 231 første straffealternativ, jfr. § 232 til en straff av fengsel i 5 - fem - år. Til fradrag i straffen går 36 - trettiseks - dager for utholdt varetekt.
2. A fradømmes retten til å ta arv og sitte i uskiftet bo etter B.
3. A fradømmes retten til forsikringsytelser etter B.»
- (4) Den domfelte anket til Høyesterett over saksbehandlingen, straffutmålingen og bortfallet av retten til arv, uskifte og forsikringsytelser. Med unntak av saksbehandlingsanken tillot Høyesteretts kjæremålsutvalg anken fremmet.
- (5) **Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem.**
- (6) Den domfelte er en 56 år gammel, uføretrygdet kvinne som ikke er straffet tidligere. Hun er nå dømt for en grov legemsbeskadigelse i julen 2001 av den tre år eldre ektefellen - ved å ha kastet sprit mot hodet hans og tent på, slik at han døde etter vel en måneds intensiv behandling på sykehus. I tiltalebeslutningen er grunnlaget angitt slik:
«Fredag 28. desember 2001, ca. kl. 0640 på bopel i ---vei 0 i Oslo, kastet hun spritholdig væske i ansiktet på sin ektefelle, B, og tente på sannsynligvis med en lighter. B fikk 2. og 3. grads forbrenning i hodet, ansiktet, på halsen, brystet og venstre overarm. Etter intensiv behandling i 37 døgn på Ullevål og Haukeland sykehus døde han den 5. februar 2002 av multiorgansvikt som følge av brannskade.»
- (7) Når det gjelder bakgrunnen for hendelsen, fremgår det av lagmannsrettens dom at ektefellene, som hadde vært sammen i vel tredivye år, de siste årene hadde fått svekket helse. De hadde begge et stort alkoholforbruk og var uføretrygdet eller langtidssykmeldt. Forholdet mellom dem hadde utviklet seg i dårlig retning, og i julen 2001 kom det hele på spissen. Det var krangler med slektninger som var kommet på besøk, men ble bedt om å dra, og det skal ha vært snakket om skilsmisse. Lagmannsretten uttaler at mye tyder på at ektefellene fortsatte krangelen gjennom kvelden og natten til 28. desember. De drakk alkohol, slik at den domfelte hadde en promille på rundt 2, samtidig som hun også hadde tatt beroligende midler. Ektefellen skal ha ligget på sofaen og halvsovet. Om selve hendelsen heter det så i lagmannsrettens dom at
«... situasjonen [har] tilspisset seg og tiltalte har kastet konsentrert sprit, fortrinnsvis mot tiltaltes hode og deretter tent på. Etter forholdsvis kort tid har hun bestemt seg for å slukke brannen og deretter ringt om hjelp. Dette tyder på at handlingen verken var planlagt eller særlig gjennomtenkt. Siden det er tale om to i utgangspunktet atskilte handlinger - spritkasting

og påtenning - har hun imidlertid vist en bevisst og målrettet atferd, som ikke kan sammenliknes med en ren impulshandling.»

- (8) Ektefellen ble brakt til Ullevål sykehus om morgenen 28. desember, han ble betydelig dårligere om kvelden, og ble neste dag overført til brannskadeavdelingen på Haukeland sykehus. Han kom ikke til bevissthet etter overføringen, og døde etter intensiv behandling i 37 døgn. I obduksjonsrapporten heter det blant annet:

«Avdøde hadde utbredt brannskade, der de fleste av sårforandringene i huden var tilhelet. Brannskadene fantes i hode, på hals og bryst.

Innvendig fantes forandringer som ved multiorgansvikt. Det fantes også leversykdom (skrumplever) og hjertesykdom (forstørret, svekket hjerte) som kan ha vært tilstede før brannskaden oppsto.

Etter dette synes det rimelig å anta at den umiddelbare dødsårsak er en multiorgansvikt og at den tilgrunnliggende dødsårsaken er en brannskade. Det kan ikke utelukkes at organsykdom som følge av kronisk alkoholisme kan ha vært en medvirkende dødsårsak.»

- (9) Den domfeltes handlemåte er meget graverende. Ektefellen døde som følge av handlingene, og selv om saken ikke gjelder forsettlig drap, må faren for alvorlige skader ha vært åpenbar for den domfelte, som også var fullt klar over ektefellens dårlige helse. Den tiden han var bevisst, må han ha hatt store smerter. Som nevnt var forholdet mellom de to generelt blitt dårlig, men det er ikke noe som tyder på at ektefellen hadde provosert frem handlingen, og han lå forsvarsløs på sofaen - sovende eller halvsovende. Jeg kan ikke se noe formildende ved handlemåten utover at den domfelte etter forholdsvis kort tid slukket brannen og tilkalte hjelp. Lagmannsretten har lagt til grunn at vilkårene er oppfylt for å anvende bestemmelsen i straffeloven § 232 om særdeles skjerpende omstendigheter. Jeg er enig i det, men nevner samtidig at spørsmålet har mindre betydning for straffutmålingen: Det må uansett foretas en bedømmelse av straffverdigheten av handlingene, og straffen for grov legemsbeskadigelse er i alle fall streng.
- (10) Når det gjelder den konkrete straffutmålingen, nevner jeg først at et flertall i lagmannsretten var i tvil om aktors påstand om fengsel i fem år var tilstrekkelig, men kom til at tidsforløpet gjorde at straffen likevel var passende. Det finnes lite høyesterettspraksis som gir direkte veiledning for en slik overtredelse av straffeloven § 231 som her. I to dommer fra begynnelsen av 1990-årene - Rt-1990-654 og Rt-1991-114 - ble straffen for grov legemsbeskadigelse med dødsfølge satt til fengsel i syv år. Jeg oppfatter overtredelsene der som enda alvorligere enn i vår sak, men på den annen side må straffene for grove voldsforbrytelser anses å være skjerpet siden den gang. Et nivå på fengsel i seks til syv år kan derfor antakelig være et riktig utgangspunkt i vår sak. Det har imidlertid nå gått nesten fire år fra forbrytelsen, uten at den domfelte kan bebreides for det. I lys av tidsforløpet er jeg enig i den straffen på fengsel i fem år, som begge de tidligere instansene er kommet til. Jeg nevner at forsvareren har fremhevet som en formildende omstendighet at den domfeltes helse er meget dårlig. I samsvar med vanlig praksis må dette etter min mening vurderes på soningsstadiet.
- (11) Anken gjelder også fradømmelsen av retten til arv, til å sitte i uskifte og til forsikringsytelser. Hjemmelen for slik fradømmelse er i første rekke arveloven § 73, der første ledd lyder slik:
- «Blir nokon dømd til fengselsstraff utan vilkår for straffebrot mot den han skulle arve, og arvelataren døyr på grunn av handlinga, kan arveretten til den skyldige heilt eller delvis falle bort.»
- (12) I Rt-1982-1256 og senere rettspraksis er det lagt til grunn at også retten til å sitte i uskifte kan fradømmes etter arveloven § 73.
- (13) Det er ikke tvilsomt at de lovbestemte vilkårene i § 73 er oppfylt. Men det heter at rettighetene «kan fradømmes», slik at domstolen må avgjøre om adgangen til fradømmelse bør benyttes. I lovforarbeidene - Arvelovkomiteens innstilling: Utkast til lov om arv, 1962 side 245 - er det pekt på

momenter det skal legges vekt på:

«... Først og fremst må det legges vekt på hvor graverende den straffbare handling har vært - i forhold til arvelateren, og i forhold til dem som ville arve eller få større arv dersom gjerningsmannens arverett skal være forbrutt. ... Videre kan det være grunn til å se hen til hvorledes forholdet i alminnelighet har vært mellom den drepte og gjerningsmannen, mellom den drepte og mulige medarvinger eller subsidiært berettigede arvinger, og mellom gjerningsmannen og mulige medarvinger (subsidiært berettigede arvinger). Det bør også tas hensyn til gjerningsmannens behov for arven, både absolutt sett og i forhold til det behov som medarvinger (subsidiært berettigede arvinger) kan ha. - Generelt må has for øyet at tapet av arverett ikke skal tjene som straff. Den bærende betraktning bør være at arveretten skal være forbrutt dersom man finner det umoralsk eller urimelig om gjerningsmannen kan gjøre gjeldende arverett, når hensyn tas til bl.a. slike momenter som er nevnt foran.»

- (14) Praksis fra Høyesterett om fradømmelse av retten til arv gjelder særlig drapssaker, og det er uttalt at utgangspunktet ved forsettlig drap bør være at arveretten fradømmes, se Rt-1988-599. Når fullt tap i den saken likevel ikke ble idømt, var begrunnelsen særlig at gjerningspersonen var en ung person med behov for penger til utdanning og etablering.
- (15) Vår sak gjelder altså ikke drap, men likevel en meget alvorlig forbrytelse. Fradømmelse av den domfeltes arverett medfører her i første omgang at arven skulle gå til den avdøde ektefellens mor. Hun døde imidlertid i november 2002, og arvinger etter henne skal være tanter, onkler eller søskenbarn av den drepte, som ikke skal ha stått ham spesielt nær. Isolert sett er dette et moment mot fradømmelse. Men på den andre siden var forholdet mellom ektefellene blitt dårlig. Etter det som er opplyst, er arven ikke stor, og den domfelte vil i alle fall beholde leiligheten som ektefellene bodde i. Særlig fordi forbrytelsen er så alvorlig, er jeg enig med de tidligere instanser i at en samlet vurdering fører til at det må anses som urimelig om retten til arv og uskifte skulle bestå, slik at retten dermed må fradømmes.
- (16) For fradømmelse av retten til forsikringsytelser sier forsikringsavtaleloven § 15-9 at reglene i arveloven § 73 gjelder tilsvarende. Vurderingen etter de to bestemmelsene kan likevel tenkes å falle forskjellig ut, avhengig av de konkrete omstendighetene. For eksempel kan det ved forbrytelse mot ektefellen ligge slik an at fradømmelse av retten til arv og uskifte vil innebære at den domfelte også etter å ha sont fengselsstraffen får vesentlig dårligere levekår enn før. Fradømmelse av retten til forsikringsytelser innebærer derimot tap av en pengesum som den domfelte ikke ville fått hvis det ikke hadde vært for forbrytelsen. I vår sak ser jeg det som klart at den domfelte bør fradømmes retten til forsikringsytelsene, som for henne er opplyst å ville ha vært 1 155.600 kroner med tillegg av renter.
- (17) Jeg stemmer etter dette for denne kjennelse:
Anken forkastes.
- (18) Kst. dommer **Kaasen**: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende, dommer Coward.
- (19) Dommer **Støle**: Likeså.
- (20) Dommer **Tjomsland**: Likeså.
- (21) Dommer **Lund**: Jeg er kommet til at straffen bør settes til fengsel i fire år. Som førstvoterende peker på var forholdet mellom ektefellene i senere år sterkt konfliktfylt, preget av deres dårlige helse og omfattende alkoholmisbruk. Ektefellene ser ut til å ha levd under langvarig og betydelig stress, en situasjon som tilspisset seg julen 2001 med det tragiske forløp førstvoterende har beskrevet. Domfelte var ved anledningen beruset med en promille på rundt 2 og i tillegg andre medikamenter i kroppen. Ifølge lagmannsretten forstod hun hva hun gjorde, og som retten tilføyer, var beruselsen selvforskyldt, slik at hun uansett skal vurderes som om hun var edru.

- (22) I praksis synes det ved domfellelse etter straffeloven § 231 å være lagt stor vekt på dødsfølgen, i hvert fall der det er tale om handlinger som ligger nær opp til forsettlig drap, jf. de dommer førstvoterende har vist til. Det er ikke tilfellet i vår sak. For mitt syn på straffutmålingen er det imidlertid først og fremst avgjørende at det nå er gått henimot fire år siden den straffbare handlingen fant sted uten at dette kan tilskrives domfelte.
- (23) Jeg er enig med førstvoterende når det gjelder spørsmålet om domfelte bør tape retten til forsikringsytelsen. Derimot ser jeg annerledes på spørsmålet om tap av arverett og retten til å sitte i uskifte. Det er opplyst at boet er nokså begrenset og at domfelte eier det meste. Midler gjenlevende ektefelle arver eller overtar i uskifte, vil formodentlig i det vesentlige være ervervet og/eller brukt av ektefellene i fellesskap gjennom deres tredveårige samliv. Jeg ser det ikke som moralsk støtende eller urimelig at domfelte beholder arveretten og retten til å sitte i uskifte i forhold til avdødes slektsarvinger som han ikke hadde noe nært forhold til. I helhetsvurderingen er det etter min mening naturlig også å ta i betraktning at domfeltes datter etter det opplyste var knyttet til sin avdøde stefar og så på ham som sin far.
- (24) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

kjennelse:

Anken forkastes.